

Het protest van links

Toen het hoofd van de Centrale Inlichtingsdienst begin '38 terug zag op het pas-afgelopen jaar, 1937, waarin de werkloosheidscijfers ontstellend hoog gebleven waren, constateerde hij 'een vrijwel geheel ontbreken van sociale onrust, loonconflicten, stakingen, uitingen van oproerige geest, politieke demonstraties, zelfs van pogingen tot opruiing of agitatie op politieke vergaderingen.' Vreemd: allerwege bestond ontevredenheid – toch heerste 'op politiek terrein een rust als nooit tevoren'. Hoe kwam dat?

'Voor een deel kan de verklaring gevonden worden juist in het feit dat er geen of nagenoeg geen uitzicht is op een herstel van het economisch leven, gepaard met het besef dat wij zelf vrijwel machteloos zijn en dat noch partij noch vakbeweging in staat is, de crisis af te wentelen, hetgeen bij de lange duur van de crisis tenslotte geleid heeft tot een niet te miskennen, onder de werklozen en de middenstand levend gevoel van moedeloosheid en berusting.'¹

Drie jaar eerder, begin '35, had dezelfde dienst (die haar rapporten uit het gehele land ontving) op hetzelfde verschijnsel gewezen: 'zekere *moedeloze gelatenheid, berusting, aanvaarding van het noodlot* bij de 'lagere klasse'². De juistheid van die observatie was door het werklozenoproer dat zich in juli '34, kort tevoren dus, in de Amsterdamse Jordaan voorgedaan had, eerder bevestigd dan weerlegd; bevestigd in zoverre dat het een geïsoleerd en kortstondig gebeuren gebleven was.

Oorzaak van dat oproer was de verbittering geweest die in de jarenlange malaise gegroeid was; aanleiding de al gememoreerde verlaging van de werklozen-uitkeringen, onderdeel van het bezuinigingsbeleid der overheid. Sinds '32 waren de kosten van levensonderhoud praktisch gelijk gebleven. De lagere steunnormen (het basisbedrag werd in de meeste gemeenten met f 1,50 per week verminderd) betekenden voor de honderdduizenden werklozen dan ook een reële verdere verarming. Honderdduizenden – maar laat ons naar één gezin kijken:

'De jongen met wie ik op de avond vóór de uitbarsting sprak, behoorde tot een

¹ CI: *Jaarbericht B* (jan. 1938). p. 1. ² CI: *Overzicht 1935*, no. 1-2, p. 1.